

Bendrosios praktikos slaugos studentų požiūris į papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą

Vakarė Gasperaitytė

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultetas

Svetlana Greičienė

VšĮ Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos
Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultetas

Santrauka. Papildomoji ir alternatyvioji sveikatos priežiūra per paskutinį dešimtmetį labai išpopuliarėjo beveik visame pasaulyje. Lietuvoje 2021 m. išleistas papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymas, kuris suteikė teisę sveikatos priežiūros specialistams užsiimti šios srities veikla, tarp jų yra paminėti ir slaugos studijas baigę asmenys.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti bendrosios praktikos slaugos studentų požiūrį į papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą.

Tyrimo metodai. Atrenkant tiriamuosius taikytas tikimybinės atrankos paprastasis atsitiktinis būdas. Šiam tyrimui paruošti naudotas kiekybinis tyrimo metodas – anketavimas. Tyrimo dalyvavo I–IV kurso 82 bendrosios praktikos slaugos studentai, užpildę visą anketą, kuri buvo išsiųsta Vilniaus kolegijos elektroniniu paštu.

Tyrimo rezultatai. 57 proc. bendrosios praktikos slaugos studentų nurodė su papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą susipažinę tik iš dalies, o apie šios srities įstatymą nieko nežino net 68 proc. studentų. 26 proc. – visiškai sutiko ir 49 proc. – sutiko, jog ši sritis turi teigiamą poveikį gydant simptomus; 30 proc. – visiškai sutiko ir 46 proc. – sutiko, kad efektyviai papildo šiuolaikinę sveikatos priežiūrą. 90 proc. studentų nurodė, kad apie papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą norėtų sužinoti daugiau. 21 proc. – visiškai sutiko ir 51 proc. sutiko su šios srities žinių reikalingumu ateities profesijai ir 18 proc. – visiškai sutiko ir 44 proc. – sutiko, jog papildomoji ir alternatyvioji sveikatos priežiūra turėtų būti įtraukta į bendrosios praktikos slaugos studijų programą.

Išvados. Dauguma bendrosios praktikos slaugos studentų nepakankamai informuoti apie papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą, tačiau yra labiau teigiamos nuomonės apie šią sveikatos priežiūros sritį ir jos taikymą tiek studijų programoje, tiek ateities profesinėje praktikoje.

Reikšminiai žodžiai: netradicinė medicina, slaugytojai.

Nursing Students' Attitude towards Complementary and Alternative Healthcare

Abstract. Complementary and alternative healthcare has become very popular over the last decade almost all over the world. In 2021, the law on complementary and alternative healthcare was issued in Lithuania, which granted the right to healthcare professionals to practice this activity; those who have completed nursing studies are among them.

Aim of the study – to analyse the attitudes of general practice nursing students to complementary and alternative healthcare.

Methods. probability sampling, simple random method was chosen for the selection of subjects. A quantitative research method, questionnaire, was used to prepare this thesis. The study involved 82 general practice first to fourth year nursing students, who completed the questionnaire that was sent to the email of Vilnius College.

Results. 57% of the general practice nursing students indicated that they were only partially familiar with complementary and alternative healthcare, and as many as 68% of students know nothing about the law on this area. 26% fully agreed and 49% agreed that this area has a positive effect on the treatment of symptoms, and 30% fully agreed and 46% agreed that it effectively complements modern healthcare. 90% of students indicated that they would like to know more about complementary and alternative healthcare. 21% fully agreed and 51% agreed with the need for knowledge in this area for the future profession, while 18% fully agreed and 44% agreed that complementary and alternative healthcare should be included in the general practice nursing study programme.

Conclusions: The majority of general practice nursing students are insufficiently informed about complementary and alternative healthcare, but they are more positive about this area of healthcare and its application both in the study programme and in future professional practice.

Keywords: alternative medicine, nurses.

Įvadas

Papildomoji ir alternatyvioji sveikatos priežiūra (toliau – PASP), dar kitaip vadinama netradicine medicina, apibūdina daugybę skirtingų netradicinių metodų ir priemonių, turinčių savo istorinę kilmę ir skirtų žmogaus sveikatai paveikti. Tos procedūros ir metodai paprastai nėra laikomi šiuolaikinės sveikatos priežiūros dalimi [1]. Papildomieji metodai yra naudojami kartu su šiuolaikine sveikatos priežiūra, alternatyvieji – vietoj šiuolaikinės sveikatos priežiūros [2].

Per pastaruosius kelis dešimtmečius susidomėjimas PASP išaugo tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose šalyse. Homeopatija, fitoterapija, masažas, akupunktūra, refleksoterapija, chiropraktika ir daugelis kitų tapo vis populiareesnės ir vis dažniau naudojamos PASP praktikos Vakarų visuomenėse [3–4]. Tačiau su PASP paklausos atsiradimu iškilo problema, kaip tinkamai reglamentuoti PASP, nustatant, kas gali praktikuoti šią sveikatos priežiūros sritį, kokios kvalifikacijos yra reikalingos ir kaip turi būti teikiamos, finansuojamos PASP paslaugos. Iki šiol PASP reguliavimas įvairiose Europos šalyse išlieka labai nevienodas, vienose valstybėse Europos Sąjungos narėse PASP reglamentuoja valdžios nustatyti įstatymai, kitose yra įteisinti tik kai kurie PASP metodai, o trečiose šalyse nėra visai jokio teisinio pagrindo kalbant apie PASP [5].

Ilgą laiką Lietuva buvo tarp tų valstybių, kuriose didesnę pripažinimą buvo įgavę tik tam tikri PASP metodai. Jau apie 15 metų Lietuvoje licencijuota buvo viena populiariausių PASP sričių – homeopatija [6]. Todėl septynerius metus, kartu įsitraukiant ir suinteresuotoms nevyriausybinėms organizacijoms, Sveikatos apsaugos ministerija rengė įstatymų pataisas, kurias 2020 m. sausio 14 d. priėmė Lietuvos Respublikos Seimas [7]. Šis papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymas įsigaliojo nuo 2021 m. liepos 1 d., juo sukurta įstatyminė bazė užtikrina PASP specialistų atsakomybę teikti paslaugas, kurios atitinka reikalaujamus saugumo ir kokybės standartus, užtikrina pacientų teises bei, atsiradus reikalui, suteikia galimybę pacientams kreiptis dėl žalos sveikatai atlyginimo. Taigi, įsigalint įstatymais apibrėžtos PASP plėtrai Lietuvoje, svarbu žinoti, ar būsiami sveikatos priežiūros specialistai – slaugytojai patenkinti savo turimomis žiniomis apie PASP ir koks jų požiūris į šią netradicinės medicinos sritį.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti bendrosios praktikos slaugos studentų požiūrį į papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą.

Tyrimo medžiaga ir metodai

2021 m. lapkritį atliktas kiekybinis tyrimas – anketavimas. Anoniminė anketa išsiųsta apie 480 I–IV kurso Vilniaus kolegijos (toliau – VK) bendrosios praktikos slaugos studentų šios mokymo įstaigos elektroniniu paštu. Tiriamųjų parinkimui taikytas tikimybinės atrankos paprastasis atsitiktinis būdas. Atrankos kriterijai: studentai, studijuojantys VK, Sveikatos priežiūros fakultete bendrosios praktikos slaugą; tiriamieji užpildė visą anketą ir paspaudę galutinį pateikties mygtuką. Gautos 82 VK bendrosios praktikos slaugos studijų programoje besimokančių studentų užpildytos anketos.

Anketa paruošta remiantis Lietuvoje rengtomis tarptautinėmis apklausomis ir 2021 m. išleistu Lietuvos Respublikos papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymu ir užsienyje atliktais tyrimais. Ją sudaro 14 uždaro tipo (su iš anksto pateiktais galimais atsakymo variantais) klausimų. Iš jų 3 demografiniai – šie klausimai anonimiški, nereikalaujantys nurodyti respondento vardo ir (arba) pavardės. Buvo prašoma nurodyti tik lytį, amžių ir kelintame kurse respondentas mokosi. Anketa paruošta naudojantis apklausų administravimo programine įranga „Google Forms“.

Tiriamąjį darbo statistinei duomenų analizei naudota „Microsoft Office365 Excel 2020“ kompiuterinė programa, atsakymai suskaičiuoti ir išreikšti procentais, demografiniai duomenys nurodyti absoliučiaisiais skaičiais ir procentais.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Tyrimo dalyvavo 82 VK bendrosios praktikos slaugos studentai. Beveik visi tyrime dalyvavę respondentai buvo moterys – 79 (96 proc.), vyrai sudarė tik 4 proc. Todėl šiame tiriamajame darbe lyties atžvilgiu respondentų analizė neatliekama, nes apklaustų studentų vyrų skaičius nėra reprezentatyvus. Tyrimo dalyvavusių studentų bendras amžiaus vidurkis – 26 metai, jauniausių respondentų amžius – 18 metų, vyriausio – 53 metai. Daugiausiai

tyrime dalyvavo 18–29 metų amžiaus grupės tiriamieji (73 proc., n = 60). Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kursus pasidalijo labai tolygiai. Iš kiekvieno kurso apklausoje dalyvavo mažiau negu trečdalis respondentų. Aktyviausi buvo III kurso – 29 proc. (n = 24), pasyvesni – I kurso studentai – 27 proc. (n = 22) ir studijuojantys IV kurse – 23 proc. (n = 19). Mažiausiai atsakymų gauta iš II kurso studentų – 21 proc. (n = 17).

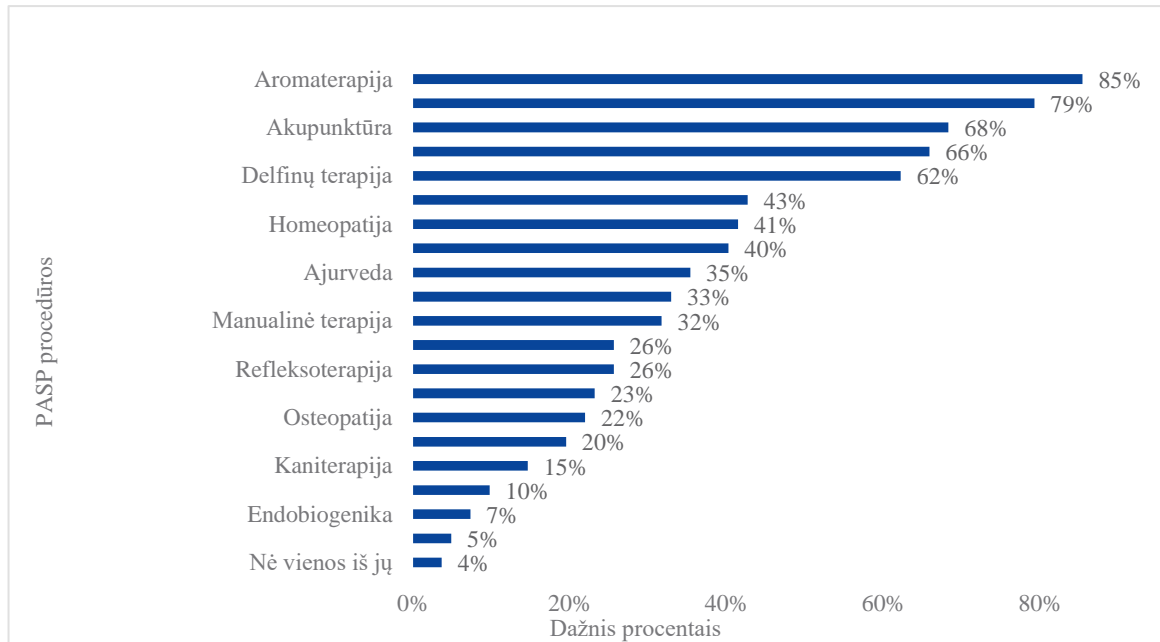
Siekiant išsiaiškinti, kiek bendrosios praktikos slaugos studentų žino, kas yra PASP, pastebėta, kad daugiau nei pusė (57 proc., n = 47) yra susipažinę su PASP iš dalies. Žinančiųjų, kas yra PASP, buvo mažiau nei penktadalis (18 proc., n = 15). O 2015 m. dviejuose Saudo Arabijos universitetuose atliktas tyrimas, kuriame dalyvavo 399 respondentai ir kuriuo siekta išsiaiškinti medicinos studentų požiūrį į PASP, parodė, jog net 77 proc. PASP kursus lankančių ir 71 proc. kursų nelankančių medicinos studentų žino, kas yra PASP [8]. VK slaugos studentams uždavus klausimą apie naujai išleistą PASP įstatymą paaiškėjo, kad didžioji dalis – 68 proc. (n = 56) su juo nėra susipažinę.

Kadangi PASP procedūrų yra labai daug ir labai įvairių, į anketos klausimą „Kurias iš pateiktų žemiau papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros procedūrų žinote?“ buvo įtrauktos tik tos procedūros, kurios paminėtos konkrečių PASP sričių paslaugų sąrašė (14 procedūrų) [9]. Taip pat 4 procedūros, tokios kaip: homeopatija, refleksoterapija, manualinė terapija, gydomasis masažas, kurios jau anksčiau buvo licencijuotos sveikatos priežiūros įstaigose [10]. Ir paskutinės 2 procedūros – chiropraktika bei akupresūra, kurios įtrauktos į Lietuvoje vykdytą 7 bangos Europos socialinio tyrimo pagrindinį klausimyną [11].

Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausia bendrosios praktikos slaugos studentų žino aromaterapijos procedūrą – 85 proc. (n = 70) (1 pav.). Tai labai didelė dalis studentų, nes, pavyzdžiui, 2015 m. valstybiniame Turkijos sveikatos priežiūros universitete, slaugos mokykloje atliktas tyrimas atskleidė, kad tik 15 proc. studentų žino šią PASP procedūrą [12]. Reikia paminėti, kad kitose šalyse tyrimui atlikti sudarytų PASP procedūrų sąrašai skyrėsi nuo šio tyrimo apklausoje sudaryto sąrašo.

Antroje vietoje po aromaterapijos procedūros slaugos studentai žinojo gydomąjį masažą (79 proc., n = 65). Toliau aptariant tyrimo rezultatus, galima pastebėti, kad du trečdaliai VK bendrosios praktikos slaugos studentų yra girdėję apie akupunktūrą (68 proc., n = 56). Lyginant su kitų šalių statistika, procentai panašūs. Saudo Arabijoje atliktas tyrimas tarp medicinos studentų parodė, jog 66 proc. žino akupunktūrą [8]. O Turkijoje apie šią procedūrą iš 943 medicinos studentų žinojo net 80,8 proc. [13].

Daugiau nei pusė VK bendrosios praktikos slaugos studentų iš klausimuose pateiktų procedūrų taip pat yra girdėję apie vandens procedūrų terapiją (66 proc., n = 54) ir delfinų terapiją (62 proc., n = 51). Svarbu pastebėti, kad mažiausiai buvo studentų, kurie nežinojo nė vienos iš išvardytų procedūrų – 4 proc. (n = 3) (1 pav.).

1 pav. Slaugos studentų žinių apie PASP procedūras pasiskirstymas (proc.)

Siekiant išsiaiškinti, ką bendrosios praktikos slaugos studentai mano apie PASP, jiems buvo pateikti teiginiai, kuriuos respondentai turėjo įvertinti pagal skalę nuo *visiškai sutinku* iki *visiškai nesutinku* (1 lentelė). Iš gautų rezultatų matyti, jog 38 proc. (n = 31) neturėjo nuomonės apie teiginį, kad „PASP daugiau menas negu mokslas“, ir du penktadaliai (30 proc.) – *nesutinku* (n = 25), o 12 proc. apklaustųjų su teiginiu nesutiko – *visiškai nesutinku* (n = 10).

Analizuojant respondentų nuomonės pasiskirstymą apie PASP, didžioji dalis studentų (52 proc.) – *nesutinku* (n = 42) ir 7 proc. – *visiškai nesutinku* (n = 6) nepritarė, jog dauguma PASP terapijos pavojingos pacientų sveikatai. Trečdalis (32 proc.) būsimų bendrosios praktikos slaugytojų apie šį teiginį nuomonės neturėjo – *nei sutinku, nei nesutinku* (n = 26). Beveik lygiai tiek pat Indijos slaugos studentų (32,8 proc.) taip pat nebuvo apsisprendę, ar PASP metodai kelia pavojų sveikatai. Manančiųjų, kad visgi PASP kelia grėsmę, buvo 40,2 proc. [14], tai beveik penktadaliu mažiau nei taip pat manančių VK slaugos studentų.

Daugiau negu pusė respondentų (26 proc.) – *visiškai sutinku* (n = 21), 49 proc. – *sutinku* (n = 40) teigiamai atsakė į klausimą, ar PASP turi teigiamą poveikį gydant ligas. B. A. Bauer ir kt. 2017 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose, Minesotos klinikoje (*Mayo Clinic*), atliktas tyrimas parodė, jog 86,7 proc. dirbančių bendrosios praktikos slaugytojų ir 74,6 proc. slaugytojų anestezių taip pat mano, kad PASP turi teigiamą poveikį gydant įvairias būkles [15].

Ketvirtuoju teiginiu (1 lentelė) buvo siekiama sužinoti, kokia respondentų nuomonė apie tai, jog „PASP sveikatos problemas sprendžia geriau nei šiuolaikinė sveikatos priežiūra“. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad 27 proc. (n = 22) šiam teiginiui nepritarė, o 7 proc. (n = 6) visiškai nesutiko su šiuo teiginiu, 55 proc. studentų aiškios nuomonės neturėjo – *nei sutiko nei nesutiko*. 2011 m. Lietuvoje vykdyta tarptautinio socialinio tyrimo programa, kurios vienas iš modulių buvo „Sveikata“, parodė, jog daugiau nei trečdalis respondentų (37 proc.) taip pat atsakė šiam teiginiui nei pritariančys, nei nepritariančys. Taip manė didžiausia dalis gyventojų, likę atsakymų variantai nesiekė net trečdaliu procentų [16].

1 lentelė. Respondentų nuomonės apie PASP pasiskirstymas (proc.)

Eilės Nr.	Teiginys	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	PASP daugiau menas negu mokslas	2 %	17 %	38 %	30 %	12 %
2.	Dauguma PASP metodų pavojingi paciento sveikatai	2 %	6 %	32 %	52 %	7 %
3.	PASP turi teigiamą poveikį gydant simptomus, būkles ir (arba) ligas	26 %	49 %	21 %	4 %	1 %
4.	PASP sveikatos problemas sprendžia geriau nei šiuolaikinė sveikatos priežiūra	4 %	7 %	55 %	27 %	7 %
5.	PASP efektyviai papildoma šiuolaikinę sveikatos priežiūrą	30 %	46 %	22 %	0 %	1 %
6.	PASP efektyvi tik gydant minimalius negalavimus (ligas)	6 %	37 %	34 %	21 %	2 %

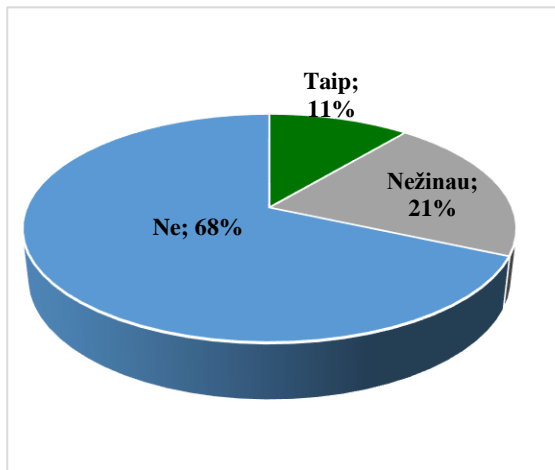
Per tyrimą gauti rezultatai atskleidė: slaugos studentai visiškai sutinka – 30 proc. (n = 25) ir sutinka – 46 proc. (n = 38), kad „PASP efektyviai papildoma šiuolaikinę sveikatos priežiūrą“. 2015 m. Saudo Arabijoje atliktas tyrimas tarp medicinos studentų parodė, jog šiek tiek mažiau nei pusė (44,08 proc.) studijuojančiųjų taip pat sutiko su šiuo teiginiu. O tik 1 proc. VK slaugos studentų nesutiko, kad PASP sėkmingai papildoma šiuolaikinę sveikatos priežiūrą, minėtame tyrime Saudo Arabijoje nesutikusiųjų su šiuo teiginiu buvo daugiau – 18,39 proc. [8].

Šeštoju teiginiu, pateiktu 1 lentelėje, norėta sužinoti, ar, studentų nuomone, PASP veiksminga tik gydant lengvus negalavimus. Respondentų atsakymai pasiskirstė taip, jog du penktadaliai (6 proc.) respondentų sutiko – *visiškai sutinku* (n = 5) ir 37 proc. *sutinku* (n = 30), trečdalis studentų (34 proc., n = 28) buvo neapsisprendę ir beveik ketvirtadalis (21 proc.) su pateiktu teiginiu nesutiko – *nesutinku* (n = 17) ir 2 proc. – *visiškai nesutinku* (n = 2). Tyrime, atliktame tarp Turkijos universitete mediciną studijuojančių asmenų, pastebėta, kad V ir VI kurso studentai taip pat išsakė labiau sutinkantys, kad PASP veiksminga tik smulkiems negalavimams gydyti [13].

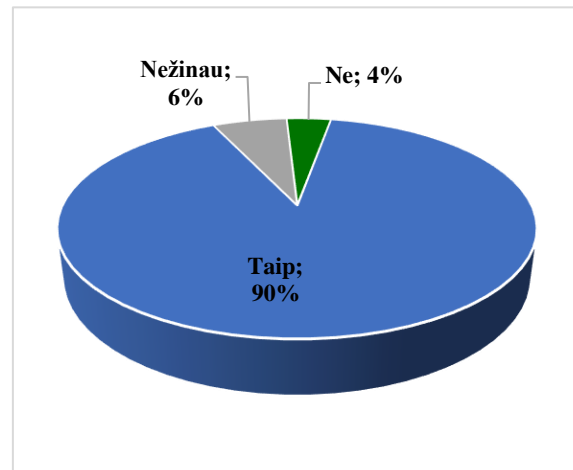
Kaip rodo tyrimo metu gauti duomenys (2 pav.), didžioji dalis (68 proc., n = 56) bendrosios praktikos slaugos studentų jaučiasi turintys nepakankamai žinių apie PASP. Lyginant rezultatus su kitose šalyse atliktais tyrimais irgi paaiškėjo, jog didesnė dalis respondentų nesutinka turintys pakankamai žinių. Pavyzdžiui, 43,4 proc. iš 212 Turkijos universiteto slaugytojų ir net 82,2 proc. iš 277 medicinos studentų Saudo Arabijoje nejaučia pasitenkinimo savo turimomis žiniomis apie PASP [12, 8].

Pateiktoje diagramoje (2 pav.) taip pat matyti, jog dešimtadalis (11 proc., n = 9) VK slaugos studentų visgi jaučiasi turintys pakankamai informacijos apie PASP. O atitinkamai lyginant su jau minėtais tyrimais, Turkijoje žinančių pakankamai apie PASP buvo penktadalis (21,9 proc.), Saudo Arabijoje – beveik penktadalis (17,8 proc.).

Panašūs rezultatai, kai didžioji dauguma respondentų pasirinko vieną tam tikrą atsakymo variantą, išryškėjo ir teiraujantis studentų, ar jiems būtų įdomu sužinoti daugiau apie PASP (3 pav.). Net 90 proc. (n = 74) atsakė *taip*, norėtų sužinoti apie PASP daugiau. Tyrime tarp Indijos slaugos mokykloje studijuojančių studentų teigiamai atsakusiųjų buvo mažiau – 63,9 proc., tačiau tai vis tiek procentiškai didžiausia respondentų dalis, lyginant su kitais atsakymais („*man asmeniškai neįdomu sužinoti apie PASP; aš neapsisprendęs, ar noriu sužinoti apie PASP daugiau*“) [14].

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar jaučiasi turintys pakankamai žinių apie PASP (proc.)

3 pav. Slaugos studentų pasiskirstymas pagal tai, ar jiems būtų įdomu sužinoti apie PASP (proc.)

Tyrimo metu gauti rezultatai taip pat parodė, jog beveik du trečdaliai (21 proc.) slaugos studentų – *visiškai sutinku* ($n = 17$) ir 45 proc. – *sutinku* ($n = 37$) manė, jog šiuolaikinės sveikatos priežiūros specialistas, žinantis ir PASP sveikatinimo metodus, yra naudingesnis gydant pacientus, ir lygiai trečdalis (33 proc., $n = 27$) buvo neapsisprendę. Labai panašūs rezultatai atsiskleidė ir kituose tyrimuose. Viename iš jų, atliktame tarp medicinos studentų Saudo Arabijoje, kiek daugiau nei pusė (56,39 proc.) respondentų buvo tokios pačios nuomonės ir vertino sveikatos priežiūros praktikus, kurie išmano ir PASP, šiuo klausimu neapsisprendusiųjų atsirado beveik trečdalis (28,82 proc.) [8]. Kitame tyrime, atliktame vienoje iš Jungtinių Amerikos Valstijų klinikų tarp jau dirbančių bendrosios praktikos slaugytojų, 60,4 proc. sutiko su šiuo teiginiu ir 34,9 proc. nei sutiko, nei nesutiko [15].

Kaip parodė vienoje iš Jungtinių Amerikos Valstijų ligoninių atlikto tyrimo rezultatai, gydytojai ir gydytojai rezidentai sutiko, kad jiems reikia įgyti papildomų žinių apie PASP, norint tinkamai konsultuoti pacientus (64 proc. – sutiko ir 37 proc. – visiškai sutiko) [17].

Toliau vertinant VK slaugos studentų nuomonę, didžioji dalis (21 proc.) – *visiškai sutinku* ($n = 17$) ir 51 proc. – *sutinku* ($n = 42$) pritarė teiginiui, jog „PASP žinios reikalingos mano ateities profesinei praktikai“. Lyginant gautus rezultatus su Indijos bei Turkijos universitetuose atliktais tyrimais tarp 122 slaugos studentų bei 943 medicinos studentų iš 7 fakultetų, taip pat paaiškėjo, kad studentai palankiai vertina PASP žinių reikalingumą profesinėje ateityje [14, 13].

Taip pat daugiau teigiama nei neigiama VK bendrosios praktikos slaugos studentų nuomonė buvo ir apie teiginį, kad „PASP turėtų būti įtraukta į bendrosios praktikos slaugos studijų programą“. Beveik du trečdaliai apklaustųjų (18 proc.) – *visiškai sutinku* ($n = 15$) ir 44 proc. – *sutinku* ($n = 36$) manė, kad PASP turėtų būti įtraukta į mokymosi programas, ir vienas trečdalis (33 proc.) – *nei sutinku, nei nesutinku* ($n = 37$) šiuo klausimu aiškios nuomonės neturėjo.

Šiek tiek daugiau nei pusė (56,2 proc.) Turkijoje atlikto tyrimo slaugos studentų tokiam pat pateiktam teiginiui irgi pritarė, o beveik trečdalis (30,7 proc.) buvo neapsisprendę [12].

Įdomu panagrinėti tarp Saudo Arabijos medicinos studentų atliktą tyrimą, kurio metu paaiškėjo, kad bent vieną PASP dalyko užsiėmimą turėję studentai palankiau vertina PASP įtraukimą į studijų programą (66,1 proc.) nei tie, kurie tokio modulio dalykų neturėjo (59,9 proc.) [8].

Išvados

1. Didžioji dalis bendrosios praktikos slaugos studentų nepakankamai informuoti apie papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą ir dar didesnė – apie jos įstatymą, nors didžioji dauguma studentų yra girdėję apie ne vieną šios srities procedūrą.
2. Bendrosios praktikos slaugos studentai yra teigiamos nuomonės apie papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą. Du penktadaliai slaugos studentų nemano, kad tai tik meno forma, ir daugiau nei pusė nesutinka, kad dauguma papildomos ir alternatyvios sveikatos priežiūros metodų yra pavojingi sveikatai, ir mano, kad ji turi teigiamą poveikį gydant įvairius simptomus ir būkles. Slaugos studentai nėra įsitikinę, jog papildomoji ir alternatyvioji sveikatos priežiūra galėtų geriau už šiuolaikinę mediciną išspręsti problemas, bet didžioji dalis yra įsitikinę, kad ji puikiai papildo šiuolaikinius gydymo metodus, nors visgi du penktadaliai nurodė, kad ji efektyvi tik gydant minimalius negalavimus ir ligas.
3. Daugiau nei du trečdaliai bendrosios praktikos slaugos studentų nesijaučia turintys pakankamai žinių ir beveik visi norėtų sužinoti daugiau apie papildomą ir alternatyvią sveikatos priežiūrą. Daugiau nei pusė studentų teigiamai vertina specialistus, kurie šalia savo praktikos išmano ir šią netradicinės sveikatos priežiūros sritį, taip pat beveik du trečdaliai pritarė šios srities dalyko įtraukimui į bendrosios praktikos slaugos studijų programą.

Literatūra

1. Liu L., Tang Y., Baxter G. D., Yin H., Tumilty S. Complementary and alternative medicine - practice, attitudes, and knowledge among healthcare professionals in New Zealand: an integrative review. *BMC Complementary Medicine and Therapies*, 2021; 21(1):63. <https://doi.org/10.1186/s12906-021-03235-z>.
2. Berretta M., Rinaldi L., Taibi R., Tralongo P., Fulvi A., Montesarchio V., ir kt. Physician Attitudes and Perceptions of Complementary and Alternative Medicine (CAM): A Multicentre Italian Study. *Frontiers in Oncology*, 2020; 10:594. <https://doi.org/10.3389/fonc.2020.00594>.
3. Fjær E. L., Landet E. R., McNamara C. L., Eikemo T. A. The use of complementary and alternative medicine (CAM) in Europe. *BMC Complementary Medicine and Therapies*, 2020; 20(1):108. <https://doi.org/10.1186/s12906-020-02903-w>.
4. Abdullah N., Borhanuddin B., Patah A. E., Abdullah M. S., Dauni A., Kamaruddin M. A., ir kt. Utilization of Complementary and Alternative Medicine in Multiethnic Population: The Malaysian Cohort Study. *Journal of Evidence-Based Integrative Medicine*, 2018; 23:2515690X18765945. <https://doi.org/10.1177/2515690X18765945>.
5. EUROCAM. CAM 2020: The contribution of Complementary and Alternative Medicine to sustainable healthcare in Europe. Belgium: EUROCAM; 2014. Prieiga per: https://cam-europe.eu/wp-content/uploads/2018/10/EUROCAM_publication-CAM2020-2014.pdf.
6. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras. Įsakymas dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymo Nr. V-364 „Dėl licencijuojamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų sąrašų patvirtinimo“ pakeitimo (2018 m. rugpjūčio 27 d. Nr. V-943); 2018. Prieiga per: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legislAct/lt/TAD/b5be5430ac2f11e8aa33fe8f0fea665f>.
7. Lietuvos Respublikos Seimas. Sveikatos reikalų komitetas nusprendė sudaryti darbo grupę ir parengti Papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymo pakeitimus; 2021 m. balandžio 1 d. Prieiga per: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=275631&p6=23.
8. Albadr B. O., Alrukban M., Almajed K., Alangari A., Bawazir A., Aljasser A. Attitude of Saudi medical students towards complementary and alternative medicine. *Journal of Family & Community Medicine*, 2018; 25(2):120–126.
9. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras. Įsakymas dėl papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros sričių paslaugų grupėms ir (ar) pogrupiams priskiriamų konkrečių paslaugų sąrašo ir jo sudarymo tvarkos aprašo

- patvirtinimo (2020 m. spalio 6 d. Nr. V-2199, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2021-07-14). Teisės aktų registras; 2020. Prieiga per: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9eda66300d5011ebb74de75171d26d52/asr>.
10. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. Papildomoji ir alternatyvioji medicina – laukiami visuomenės siūlymai; 2013. Prieiga per: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/papildomoji-ir-alternatyvioji-medicina-laukiami-visuomenes-siulymai>.
  11. Europos socialinis tyrimas. 7 banga, pagrindinis klausimynas, Lietuva; 2015. Prieiga per: https://www.europeansocial-survey.org/docs/round7/fieldwork/lithuania/lithuanian/ESS7_questionnaires_LT_lit.pdf.
  12. Pirincci E., Kaya F., Cengizhan S., Onal F. Nursing department students' knowledge and use of complementary and alternative medicine methods. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 2018; 25(1):22–29. <https://doi.org/10.5455/jtomc.2017.07.099>.
  13. Akan H., Izbirak G., Kaspar E. C., Kaya C. A., Aydin S., Demircan N., ir kt. Knowledge and attitudes towards complementary and alternative medicine among medical students in Turkey. *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 2012; 12:115. <https://doi.org/10.1186/1472-6882-12-115>.
  14. Poreddi V., Thiyagarajan S., Swamy P., Ramachandra, Gandhi S., Thimmaiah R., ir kt. Nursing Students Attitudes and Understanding of Complementary and Alternative Therapies: An Indian Perspective. *Nursing Education Perspectives (National League for Nursing)*, 2016; 37(1):32–37. <https://doi.org/10.5480/14-1319>.
  15. Bauer B. A., Townsend K. M., Cutshall S. M., Hazelton J. F., Mahapatra S., Meek A. M., ir kt. Advanced Practice Providers' Knowledge, Attitudes, and Utilization of Complementary and Integrative Medicine at an Academic Medical Center. *Alternative Therapies in Health and Medicine*, 2020; 26(5): 8–16. Prieiga per: <http://www.alternative-therapies.com/abstracts/pdf/Bauer.pdf>.
  16. Bartuškaitė M., Butkevičienė E. Lietuvos gyventojų požiūris į sveikatos priežiūros sistemą ir alternatyvią mediciną. *Viešojo politika ir administravimas*, 2013; 12(1):94–107. <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.12.1.4011>.
  17. Patel S. J., Kemper K. J., Kitzmiller J. P. Physician perspectives on education, training, and implementation of complementary and alternative medicine. *Advances in medical education and practice*, 2017; 8:499–503. <https://doi.org/10.2147/AMEP.S138572>.